

Asia: VN/25152/2023

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoja Suomen rannikkostrategian luonnokseen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

PORVOON MUSEO/ BORGÅ MUSEUM

PoM128/2023, 14.9.2023

Ympäristöministeriö

Asia: Dnro VN/25152/2023

Suomen rannikkostrategian luonnos

Porvoon museo – Itä-Uudenmaan alueellinen vastuumuseo on tutustunut Suomen rannikkostrategian luonnokseen.

Rannikkostrategian tavoitteena on edistää rannikon kestävästä käyttöä ohjaten kehittämistä ja suunnittelua. Strategiassa pyritään luomaan yhteinen toimintamalli.

Ihminen ja luonto nähdään strategiassa osana systeemiä, jossa sosiaaliset ja ekologiset tekijät ovat vahvassa vuorovaikutuksessa. Kulttuuriperintöä ei siis voi eikä tule nähdä erillisenä tekijänä luonnosta. Kulttuuriperintö ja maisema ovat osa sosiaalista kestävyttä ja kytkeytyvät myös luonnon hyvinvointiin. Porvoon museo tukee vahvasti tätä näkökulmaa.

Itäisellä Uudellamaalla maan kohoamisen myötä rannassa aikaisemmin sijainneet arkeologisen kulttuuriperinnön kohteet sijaitsevat nykyään pääosin kauempana rannikosta tai rannikolla, mutta korkeammassa maastossa. Nuorimmat eli historiallisen ajan kohteet ovat herkimmät ilmastonmuutoksen vaikutuksille. Voivatko tulvat aiheuttaa vaaran jossakin vaiheessa vaikkapa 1700-luvun Loviisan maalinnakkeelle? Tulvakorkeuksista on haittaa saariston rantamaisemaan oleellisesti kuuluville rantarakennuksille, -rakenteille, aitoille ja kalavajoille sekä rannan läheisyydessä sijaitseville pihapiireille. Poikkeukselliset sääolot, myrskytuulet ja kovat sateet ovat riski saariston rakennuskannalle ja muinaisjäännöksille.

Saaristossa on runsaasti muinaisjäännöksiä, vaikka osa saarista onkin tarkemmin kartoittamatta niiden vaikean pääsyn vuoksi. Itä-Uudenmaan ulkosaaristossa on kohteita, joiden olemassaolosta on museolla tietoa, mutta jotka eivät ole muinaisjäännösrekisterissä. Näiden kartoittaminen olisi tärkeää ajantasaisen tilannekuvan ja kokonaisvaikutusten arvioinnin kannalta. Pääsy saarille voisi onnistua eri toimijoiden yhteistyön kautta. Yhteisen suunnittelun kautta arkeologit voivat paikan päällä arvioida suunnitelmien vaikutusta kulttuuriperinnölle, saavat toisilta asiantuntijoilta tietoa muutoksista luonnossa ja hankkeiden käytännön toteutuksesta, jolloin toimenpiteet ja seuraamukset voidaan tutkia yhteistyössä.

Myös rannikkoalueen jokien alueella kulttuuriperintö ja luonto kulkevat käsi kädessä. Museot ovat olleet mukana suunnittelussa, joissa jokien historiallisia patorakennelmia avataan vaelluskaloille kulttuuriperintöarvot huomioiden (esim. Sipoo Broböle). Jokien rehevöityminen ja kasviston vieraslajit vaikuttavat myös kulttuuriperintöön. Tästä esimerkkinä voisi olla Porvoon Ison Linnanmäen edustalla sijaitseva Maarin satama, josta on tehty historiallinen laivalöytö ja jonka rannoilla kasvaa muinaistulokkaita.

Porvoon museo kuuluu museoviranomaisena raportin mukaan ns. muihin viranomaisiin. Suomessa arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntijoita ei työskentele esimerkiksi ministeriöissä. Kokonaisvaikutusten arvioinnin kehittämisessä museoviranomaisia ei ole merkitty toimijaksi jo ensimmäiseen vaiheeseen, vaikka arvioidaan meren ja maankäytön yhteisvaikutuksia mm. kulttuuriperinnön kannalta. Porvoon museo kokee, että museoviranomaisten tuominen hankkeisiin mukaan jo alkuvaiheessa on tärkeää, juuri kokonaisvaltaisuuden vuoksi. Kulttuuriperintö jää usein hankkeissa yksittäisiksi maininnoiksi. Porvoon museo myös kannustaa rekrytoimaan arkeologeja ministeriöihin, niin kuin monessa maassa on tehty.

Kulttuuriperinnön käsittely aineistossa on melko yksipuolista. Kulttuuriperintöä tarkastellaan matkailun ja omistajuuden näkökulmista. Omistajuuden siirtyminen valtiolta yksityiselle maanomistajalle nähdään riskinä säilymiselle. Myös kulttuuriperintökohteiden siirtyminen puolustusvoimien haltuun nähdään yhdessä skenaariossa mahdollisena lopputulemana. Kulttuuriperintö saaristossa ei ole vain puolustusrakennelmia vaan hyvin moninaisia kohteita (satamia, kalastajakylä, maatiloja, huviloita, kala- ja ranta-aittoja, jatulintarhoja, hautaröykkiöitä, hylkyjä jne.), jotka tulee ottaa huomioon niiden ominaispiirteiden mukaisesti.

Keskeistä rakennetun kulttuuriperinnön säilymisen kannalta on saariston elinvoimaisuus, jolloin rakennuksilla on paremmat mahdollisuudet pysyä käytössä ja niiden säilyminen on turvatumpaa. Valtiolta käytöstä pois jääneessä rakennuskannassa on usein mittava korjausvelka. Rakennusperinnön säilymisen kannalta suuri riski on huoltojen laiminlyönti. Strategiassa onkin tunnistettu tarve korjausrakentamisen käytäntöjen ja hyvien esimerkkien levittämiseksi ja nähty se tärkeäksi myös kulttuurihistoriallisista syistä. Museo lisää tähän, että tärkeää on myös tarjota tukea omistajille korjauksiin. Korjausavustukset ovat merkittävä kannustin kulttuuriympäristöarvot säilyttävään korjaustapaan. Korjausavustusmäärärahojen tulisi pysyä vähintään ennallaan.

Vedenohjaamiseen liittyvät ratkaisut voivat vaikuttaa yllättävillä tavoilla muinaisjäännösten säilymiseen, kun maan sisällä kulkevan veden kulkureitti muuttuu tai kosteissa olosuhteissa säilyneen muinaisjäännöstä ympäröivät maakerrokset kuivuvat. Myös puuston määrä ja hyvinvointi ovat tärkeitä tekijöitä, sillä tuulenkaadot tai eroosio uhkaavat muinaisjäännösten säilymistä. Kasvillisuudella voidaan merkittävästi vaikuttaa kulttuurimaisemaan. Myös hylkyjen ja vedenalaisten puurakenteiden säilyminen vaarantuu ja heikkenee Itämeren lämpötilan noustessa.

Tulevassa strategiatyössä tulisi käsitellä, miten ilmastonmuutoksen aiheuttamaa uhkaa kulttuuriperinnölle torjutaan ja miten kulttuuriperintöä vaalitaan osana rannikon elinvoimaisuutta myös asukkaiden näkökulmasta. Myös hyvää tarkoittavat toimenpiteet ja infrastruktuurin kehittäminen voivat olla vaaraksi kulttuuriperinnön säilymiselle, jos alan asiantuntijoita ei oteta mukaan kokonaisvaltaiseen suunnitteluun alusta lähtien. Rannikon kulttuuriperinnön vaalimiseksi on monia tapoja, jotka voidaan ottaa käyttöön eri skenaarioihin varauduttaessa.

Johanna Lehto-Vahtera

Museonjohtaja

Riikka Mustonen

Arkeologi

Kirsi Toivonen

Rakennustutkija

Tiedoksi: Museovirasto

Mustonen Riikka
Porvoon museo / Itä-Uudenmaan alueellinen vastuumuseo